

ніж говорити про подвійні дипломи, потрібно уніфікувати хоча б освітні назви й зміст освітніх програм українських і польських університетів.

Джерела та література

1. Володимир Грицевич. Географія стала жертвою застарілої класифікації наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ostrovok.lg.ua/statti/kultura/geografiya-stala-zhertvoyu-zastariloyi-klasifikaciyi-nauk-volodimir-gricevich>
2. Кафедра фізичної географії СХУ ім. Лесі Українки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eenu.edu.ua/uk/chairs/fizichnoyi-geografiyi>
3. Geografia. Studia licencjackie (I stopnia). Zasady i program studiów. Katalog kursów [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geo.uj.edu.pl>
4. Geografia. Studia magisterskie (II stopnia). Zasady i program studiów. Katalog kursów [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geo.uj.edu.pl>

Фесюк Василь, Барський Юрій. Особенности підготовки бакалавров и магістрів спеціальности «Географія» в Україні и Польше. Проанализированы текст Постановления Кабинета Министров Украины «Об утверждении перечня отраслей знаний и специальностей, по которым осуществляется подготовка соискателей высшего образования», причины и последствия изменений в перечне специальностей, паспорт специальности «Науки о Земле». Изучены научно-методические и дидактические особенности учебных планов подготовки бакалавров специальности «Физическая география» и магистров специальности «География» специализации «Природоохранная деятельность» и «Функционирование и оценка природной среды» Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки и Института географии и региональной экономики Ягеллонского университета (Республика Польша). Установлены черты сходства и различия в программах подготовки специалистов в сфере географических знаний. Оценены возможности, проблемы и перспективы внедрения двойного диплома.

Ключевые слова: отрасль знаний, специальность, по которой осуществляется подготовка соискателей высшего образования, бакалавр, магистр, учебный план, кредит ECT.

Fesyuk Vasil, Barskyi Yuriy. Features of Preparation of Bachelors and Masters of «Geography» in Ukraine and Poland. Content of Cabinet Ministers of Ukraine CMU decree «About approval of the list of disciplines and specialties, which trains candidates of higher education», the causes and consequences of changes in the list of specialties, passport of the specialty «Earth Sciences» are analyzed. Methodological and didactic features of the curriculum for bachelors preparation of the Specialty «Physical Geography» and masters of the Specialty «Geography» with specialization «Environmental Activities» and «functioning and assessment of the environment» of Eastern National University named after Lesya Ukrainian and Institute of Geography and Regional Economics of Jagiellonian University (Poland) are studied. Similarities and differences in the programs of specialists training in the field of geographical knowledge are analyzed. Opportunities, problems and prospects of dual diploma introducing are reviewed.

Key words: branch of knowledge, specialty, on which candidates of higher education are prepared, bachelor, master, curriculum, ECTS credit.

Стаття надійшла до редколегії
22.12.2015 р.

УДК 911.3.

Раїса Малярчук

Основні термінологічні характеристики сфери послуг

У статті розглянуто термінологічні характеристики сфери послуг та на основі цього матеріалу сформовано визначення послуги, сфери послуг. Аналізуючи різні твердження, наведено найбільш розповсюджені трактування послуги як економічної категорії, виду діяльності, сфери та як грошового потоку.

Ключові слова: послуга, сфера послуг, сучасні гіпермаркети великих міст.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сьогодні у світі й в Україні простежено збільшення зайнятості в сервісному секторі, зростає технічна оснащеність праці, упроваджуються нові технології обслуговування. Роль послуг як одного з найважливіших секторів економіки є особливо актуальною. Це пов'язано з ускладненням виробництва, насиченням ринку товарами як повсякденного, так і індивідуального попиту, зі швидким зростанням науково-технічного прогресу, який приводить до змін умов і способу життя суспільства. Усе це неможливе без існування інформаційних, фінансових, транспортних, страхових та інших видів послуг. Також послуги – невід'ємний складник торгівлі товарами [1]. Потрібно зазначити, що активна робота вітчизняної економічної науки над проблематикою сфери послуг на початку 80-х років змінилася зі зниженням уваги до неї в 90-х роках. Сучасний розвиток економіки характеризується тенденцією феноменального розширення сфери послуг. Практика функціонування соціально-економічних моделей господарювання в розвинутих країнах засвідчила, що сфера послуг виявилася надзвичайно важливою і з погляду формування освітнього, культурного рівнів трудового потенціалу, і стосовно задоволення потреб членів суспільства, і щодо впливу на виробничу сферу в плані підвищення рівня задоволення суспільних потреб. Водночас радикальні перетворення в економіці України загострили проблему недооцінювання важливої ролі сфери послуг, що зумовлює необхідність визначення економічної сутності послуги в сучасних умовах господарювання [2].

Аналіз досліджень цієї проблеми. У науковій літературі теоретико-методологічні основи дослідження сфери послуг в економіці закладені в працях таких відомих класиків-економістів, як Ф. Бастіа, А. Сміт, Ж-Б. Сей, К. Маркс, А. Маршалл та ін. Зростаюча роль ринку послуг у світовій економіці характеризує підвищений інтерес науковців до теоретичних і практичних аспектів щодо економічної сутності сфери послуг. Серед українських та закордонних учених досить вичерпно розкривають проведення наукових досліджень із цього питання такі, як В. Євсєєв, І. Калачова, А. Кочерга, Е. Решетникова, М. Россинський, А. Сидорова, Л. Співак, В. Стаханов, Л. Ткаченко, Л. Хмелевська й ін. Зважаючи на незначну кількість наукових досліджень, можна стверджувати, що теоретичні питання за цією проблемою розроблені недостатньо, перебувають на етапі постановки та потребують подальшого дослідження. **Мета статті** – розглянути поняттєво-термінологічну характеристику сфери послуг.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Послуги як вид економічної діяльності існують давно. Цим поняттям охоплено сотні видів діяльності, результат яких може бути визначений як послуга, і серед науковців немає єдиної думки з приводу змістових меж як поняття «послуга», так і чіткого переліку видів діяльності, які входять до її сфери як найважливішого сектору розвитку суспільства.

Дати визначення послуги (а тим більше обґрунтувати її зміст і специфіку дослідження в межах різних наук) – досить нелегке завдання. Жваві дискусії щодо обґрунтування змістових меж поняття «послуги» почались у 1960–1970-х рр., коли внесок сервісного сектору у ВВП розвинених країн став приблизно таким, як і внесок промислового й аграрного секторів, разом узятих. Проте невизначеності залишаються. Тим більше, що окремі види послуг пересікаються між собою. Наприклад, рекреаційне обслуговування одночасно охоплює і відпочинок, і медичне обслуговування, і харчування, і побутове обслуговування, транспорт та зв'язок, культурне й спортивне обслуговування [8]. Сучасні гіпермаркети великих міст – це одночасно магазини, кінотеатри, більярдні, боулінг-клуби, льодові арени, аквапарки та ін. Тому йдеться вже не про окремий вид обслуговування чи послугу, а про міжгалузевий комплекс послуг, які надаються в певному місці в певний час.

Однак і самі акценти в тлумаченні послуг різні. По-перше, послугами іноді називають діяльність, яка не створює самостійного продукту, матеріального об'єкта або матеріальних цінностей. Але це визначення не буде правильним у тому випадку, якщо послуга полягає, наприклад, у пошитті одягу або виготовленні взуття з матеріалів, наданих замовником (тому що в цьому випадку створюється новий матеріальний продукт). По-друге, послуга визначається як корисна дія, справа, вчинки або ж дії взагалі [7]. Очевидно, що це визначення занадто загальне й широке. Із суспільно-географічного погляду завжди повинно бути присутнім уточнення. По-третє, за визначенням Р. Малері, «послуги – це нематеріальні активи, що виробляються з метою збуту» [3]. За ним, нематеріальні активи (або невідчутні цінності) – це цінності, що не є фізичними, речовими об'єктами. Проте вони мають вартісну, грошову оцінку. По-четверте, послуга – це процес, низка дій. Ці дії можуть бути інструментом для виробництва цінності, вони можуть створити цінність, але самі по собі не є самостійною цінністю. Якщо якісь дії корисні лише

для того, хто їх виконує, то навряд чи вони можуть уважатися послугою. По-п'яте, на думку К. Гренрооса, послуга – це процес, що включає серію (або декілька) невідчутних дій, які, за потреби, відбуваються при взаємодії між покупцями й обслуговуючим персоналом, фізичними ресурсами, системами підприємства – постачальника послуг [8]. Цей процес спрямовано на розв'язання проблем покупців послуг. Це визначення достатньо точно описує послугу, проте деякі послуги (косметичні, перукарські тощо) можуть бути дуже відчутними. На відміну від речового продукту праці, послуга не може бути накопичена, а процеси її виробництва й споживання найчастіше збігаються в часі. Проте наслідки вжитку послуги можуть мати матеріальний і довготривалий характер. Ф. Котлер пропонує таке визначення: «Послуга – будь-який захід або вигода, яку одна сторона може запропонувати іншій і яка в основному невідчутна і не призводить до заволодіння чим-небудь» [5].

Поняття «послуга» дуже близьке до терміна «обслуговування». Економічні словники трактують послуги як «види діяльності, робіт, у процесі виконання яких не створюється новий матеріально-речовинний продукт, але змінюється якість уже наявного, створеного продукту. Це блага, що надаються не у вигляді речей, а у формі діяльності» [4].

Отже, під послугами прийнято розуміти різні види діяльності людей, які не приводять до створення матеріальних благ і належать до невиробничої сфери [6]. При цьому до невиробничої сфери відносять дві групи галузей, що виробляють послуги: галузі, послуги яких задовольняють загальні (колективні) потреби суспільства (управління, наука, кредитування й страхування тощо), і галузі, послуги яких задовольняють соціальні потреби населення (житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, освіта, охорона здоров'я, культура тощо). Із позицій якості життя населення важливо також, що послуга – це діяльність, спрямована на задоволення повсякденних життєво важливих потреб населення, забезпечення нормальної життєдіяльності й поліпшення якості життя людей. Сфера послуг являє собою сукупність галузей, підгалузей і видів діяльності, функціональне призначення яких у системі суспільного виробництва виражається у виробництві та реалізації послуг і духовних благ для населення [6]. Фактично це – об'єднання організацій, установ, підприємств, котрі задовольняють потреби населення в процесі надання конкретних видів послуг. Сфера послуг є глибоко інтегрованою в суспільне виробництво, бере участь у загальній системі економічних відносин та постійно розширює свою присутність у суспільному житті. Її роль проявляється в тому, що вона:

- виступає важливим сектором національного й світового господарства;
- відіграє величезну роль у розвитку людського капіталу;
- сприяє збільшенню вільного часу;
- здійснює все більший вплив на функціонування та розвиток матеріального виробництва;
- створює можливості для більш повного задоволення й розвитку потреб людей і суспільства;
- виступає найважливішим елементом формування сучасної якості життя населення;
- забезпечує сучасну якість економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни [2].

При цьому смислове навантаження ключових понять, які описують цю сферу, варіює відповідно до підходів, завдань, які ставить собі дослідник, вивчаючи той чи інший аспект дійсності. Але оскільки будь-яка термінологічна система ґрунтується на певному задумі, так званому інтелектуальному проекті, то акценти в змісті не лише можливі, але й об'єктивні. Найбільш ґрунтовною ознакою послуги є те, що її виробництво й споживання відбуваються одночасно та в певному місці. Отже, якість надання послуг, якість середовища, де це відбувається, – ключові фактори організації сфери послуг загалом. Географії сфери послуг потрібно звернути увагу на цю важливу тезу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичне обґрунтування сфери послуг набирає сьогодні все більшої вагомості з розвитком економічних зв'язків, які супроводжуються охопленням усіх сфер господарської діяльності ринковими відносинами. Отже, за результатами дослідження на теоретичному рівні проведено аналіз економічної сутності сфери послуг у сучасних умовах господарювання з різних поглядів – як економічної категорії, як виду діяльності, як грошового потоку.

Джерела та література

1. Алексеев А. И. География сферы обслуживания: основные понятия и методы / А. И. Алексеев, С. А. Ковалев, А. А. Ткаченко. – Тверь : Твер. гос. ун-т, 1991. – 117 с.
2. Бурленко Т. Д. Сфера услуг / Т. Д. Бурленко. – М. : КНОРУС, 2007. – 416 с.

3. Ворачек Х. О. Состоянии «теории маркетинга услуг» / Х. О. Ворачек // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 1. – С. 34–38.
4. Котлер Ф. Маркетинг, менеджмент : анализ, планирование, внедрение, контроль / Ф. Котлер ; пер. с англ. – [9-е изд.]. – СПб : Питер, 1999. – 887 с.
5. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг : навч. посіб. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 384 с.
6. Новаторов Е. В. Особенности стратегии сбыта и дистрибуции услуг / Е. В. Новаторов // Маркетинг в России и зарубежом. – 2004. – № 4. – С. 50–59.
7. Приходько В. Послуга як правова категорія договору розшуку / В. Приходько // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 5. – С. 79–82.
8. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : підруч. для студ. географ. спец. вищ. навч. закл. / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с.
9. Gronroos C. Service management and marketing / C. Gronroos. – West Sussex, 2000. – 67 p.

Малярчук Раїса. Основные терминологические характеристики сферы услуг. В статье рассмотрены терминологические характеристики сферы услуг и на основе данного материала сформулировано определение услуги, сферы услуг. Анализируя различные утверждения, приведены наиболее распространенные определения услуги как экономической категории, вида деятельности, сферы и как денежного потока.

Ключевые слова: услуга, сфера услуг, современные гипермаркеты крупных городов.

Malyarchuk Raisa. Main Terminological Characteristics of Sphere of Services. The article deals with terminological characteristics of sphere of services. On the basis of the studied material definition of service and sphere of service was proposed. Analyzing the various assertions the most widespread definitions of services as an economic category, as an activity, as sphere and cash flow were proposed.

Key words: service, sphere of service, modern hypermarkets in large cities.

Стаття надійшла до редколегії
23.12.2015 р.

УДК 911 : [502.171(477.82-751.3) : 528.9]

**Тетяна Павловська,
Олександр Рудик,
Анастасія Воробей**

Територіальна диференціація показників ефективності природно-заповідної мережі Волинської області

Для оцінки геопросторових особливостей ефективності мережі природно-заповідного фонду (ПЗФ) Волинської області проаналізовано кількість та площу природно-заповідних територій (ПЗТ), щільність ПЗТ, коефіцієнти заповідності території, розчленованості (інсуляризованості) ПЗФ у розрізі адміністративних одиниць, річкових басейнів, ландшафтних районів. Аналізовані показники картографічно відображено із застосуванням ГІС-технологій, що розширює можливості подальшого використання результатів цього дослідження у виконанні наукових і прикладних завдань.

Ключові слова: природно-заповідні території, природно-заповідний фонд, коефіцієнт заповідності, коефіцієнт інсуляризованості, щільність об'єктів ПЗФ.

Постановка наукової проблеми та її значення. Волинська область – територія з неповторними поліськими й лісостеповими ландшафтами, які, на жаль, зазнають впливу антропогенної діяльності. Щоб контролювати стан змінюваних біогеоценозів, потрібне збереження еталонів – систем, які близькі до природного стану. Тому основний напрям у збереженні ландшафтно-біологічного різноманіття Волині – формування науково обґрунтованої мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Для цього потрібен своєчасний аналіз ефективності функціонування вже наявної природоохоронної мережі й пошук науково обґрунтованих рішень для її оптимізації.

© Павловська Т., Рудик О., Воробей А., 2015